Essen norsk okkupasjonshistorie 1940

110412

Frykt for uro i Ruhr avgjorde Terbovens kandidatur

Men uklarhet om Administrasjonsrådet var årsaken til at Norge fikk en Reichskommissar

Av SVERRE HARTMANN

Dr. Robert Ley, partiets øverste personalsjef som anbefalte Hitler å sende Terboven til Norge for å sanere situasjonen i Ruhr.

«Jeg har fulgt direktivet om å holde falne med Quisling og likeledes eller Führerens ordre om å foreslå Kongen å overlate det til Quisling å danne en ny regjering. Herunder har jeg holdt fjellet at mine personlige betenkeligheter mot Quislings person og stilling.

Men etter hr. Quislings regjeringsdannelse har det vist seg tydeligere og tydeligere for hver dag som går at det norske folk ikke er villig til å avtinne seg med at makten usurperes av en mann som ikke har noen tilslutning i folket og som heller ikke har gjort seg fortjent til en lederstilling ved hardt arbeid og ytelse. Av den grunn trer motstanden mot den tyske innmarsj i bakgrunnen målt mot den avstand man tar fra Quisling. Og således ser man hvordan det norske folk nesten på borgerkrigs- [illegible] kjemper dette mot usurpatorene og bare indirekte mot de[illegible]ankt som støtter ham.»

Villig til å underordne seg ministeren

Det er den tyske minister i Oslo, dr. Curt Bräuer, som bruker de siterte ord i en telegrafisk innberetning til utenriksministeren von Ribbentrop den 13. april [illegible] Og han fortsetter sånn: «... mottar jeg av Tyskland a[illegible]e vender her forskningen om at nordmennene gjerne vil underordne seg meg eller også tyske militære tjenestesteder. Men det er umulig for dem å autfinne seg med en regjering Quisling. Ifølge denne oppfatning skyldes motstanden i første rekke opposisjonen mot Quisling.

Under disse omstendigheter anser jeg det nødvendig å ta under fornyet overveielse hvorvidt vi fortsatt skal stette Quisling. — — — Bringes spørsmålet Quisling ut av verden er det ennå i dag håp om at det kan føre til et sterkt [illegible] ansvaret for bruddet og krigen, og begge parter legger fram en rekke terrorhandlinger som uten tvil har funnet sted.

Men sannheten er at begge parter var interessert i en skjerpet konflikt. Vietminh ble et redskap for sovjetblokken og fikk til oppgave å tappe krefter av den vestlige verden, noe som har lykkes i uhyggelig grad, for ikke mindre enn 30 000 franske soldater er falt i Indo-Kina, og i penger har krigen kostet mer enn Marshallhjelpen til Frankrike.

På den andre siden viste de store kapitalinnskytere at en væpnet konflikt var det eneste som kunne forhale selvstendighet og nasjonalisering.

I dag fremstiller franskmennene [illegible]en som om de aldri har [illegible]t valg enn Ho Chi Minh eller [illegible]o Dai. Men det er ikke overensstemmende med sannheten, for Indo-Kina har fire betydelige partier som står mellom kommunistene og franskmennenes standpunkt.

Det største av dem er Cao Dai, et religiøst hondeparti med over 200 000 medlemmer, og nummer to er det sosialdemokratiske Hoa [illegible]d et medlemstall på 1[illegible]ens «Viet Doan» er et [illegible]parti som ennå ikke har greidd å få massen med seg.

De bygger alle på demokrati og går inn for et selvstendig Viet Nam, og det siste har fått franskmennene til å ignorere dem.

Vitenskapen i denne konflikten anerkjenner i det hele tatt bare seg selv. De har nådd subjektivitetens ytterste grense og brente alle broer bak seg. Folkene i Viet Nam, Cambodsja og Laos er blitt brikker i stormaktspillet, ingen tar hensyn til dem, og det vil være bunnen av hykleri hvis det nå skal hete at innbyggerne i Indo-Kina har bedt utenverdenen om hjelp, enten Sambandsstatene eller Kommunist-Kina.

Slike henvendelser vil være fabrikert i Washington eller Moskva, for alle som har vært i Indo-Kina vet at det er én ting menneskene der frykter mer enn noe annet: At landet deres skal bli et nytt Korea.

Majoriteten i Indo-Kina vil ikke ha disse kanoner, men større frihet.

Det er å håpe at de små landa, utenriksministrer vil ta mot til seg og bruke dette, ikke bare nøye seg med papegøyesnakk.

Den 24. april var det tjorten år siden Hitler undertegnet «Führerforordningen» om Reichskommissars funksjoner. Først nå foreligger et så fyldig materiale at man kan få et noenlunde klart bilde av bakgrunnen for oppnevnelsen av en riksskommissar og forklaringen på hvorfor valget akkurat falt på rikssatthalderen i Rhinprovinsen og gauleiteren i Essen, Josef Terboven.

Den gang Undersøkelseskommisjonen avga sin innstilling manglet meget kildemateriale bl. a. også referat av den avgjørende telefonsamtalen som von Ribbentrops særutsending, underdatasekretær Theo. Habicht og Oslo-ministeren dr. Curt Bräuer førte med den tyske utenriksministeren den 14. april 1940 fra kl. 21.40. Det var etter den samtalen Quisling ble tvunget til retrett og veien åpnet for Administrasjonsrådet.

von Ribbentrop, den tyske utenriksminister, hvis departement ble hersket enhver innflytelse på utviklingen i Norge.

at han får delta i regjeringsmøtene, selv om han ikke sitter i regjeringen, slik som det ble foreslått i formiddag.

Berlin: Hr. Habicht skal si hr. Quisling at «der Führer» fullt og helt anerkjenner hans holdning og at utenriksministeren dessuten sender hr. Quisling en skriftlig melding. Utenriksministeren har spørre om regjeringsdannelse med Kongen.

Habicht: Regjeringsrådet erklærer at det ennå kan oppta forbindelse med Kongen og finne en vei dit.

På spørsmål fra Berlin, at Hitler ikke tok med silkehansker på egenmektigheter. De nøyde seg neppe med følgende formelle resonnement: Regjeringen Quisling blir avlest. Deri ligger uttrykt at det som kommer i stedet, må være en «kvivalent, at en opposisregjering ikke erstatter med en ordning av principielt annen karakter. En annen sak er at Hitler og Ribbentrop kunne regne slik, så entydig som meldingene var formet.

Det vil fortsatt bli et ikke helt klart punkt i vår viten — hvorvidt det var de norske forhandlere, private og offisielle, som lovte for meget, gikk for langt, ellen hvorvidt det var dr. Bräuer og underdatasekretær Habicht som oppfordrte likefram politisk lettsindig. I hvert fall var det overdoseringen, den uriktige rettsligg og politiske karakteristikk som skapte de overdrevne forventninger i Berlin og som dannet den psykologiske bakgrunn for Hitlers ubendige raseri da han plutselig fikk rede på realiteten, at «der Regierungsauschuss» ingen regjering var. Det skjedde den 18. april da Hitler blir kjent med Kongens reaksjon på Administrasjonsrådet, gjennom utsendingen over svensk kringkasting dagen før. —

Springbrettet som brast

Når Hitler utnevnte en rikskommissar, ble derfor avgjørelsen født og båret fram på en eneste stor og brusende følelsesbølge, raseriet over å være blitt ført bak lyset, ikke bare av sin egen minister, dr. Bräuer, men også av sin egen landsmann, selveste undersekretæren i ministeriets politiske avdeling. Det hører til de interessante kuriositeter at oppnevnelsen av Administrasjonsrådet med de følger det hadde her i landet også utløste langtrekkende virkninger i Tyskland. Takket være Habichts fadese ble nemlig utenriksministeriet kvitt den mann som von Ribbentrop ville benytte til å nazifisere dets embets- og funksjonærstab fra øverst til nederst, forteller Hans Schröder, den daværende personalsjef, von Ribbentrop hadde sendt Habicht til Norge nettopp for å kvalifisere ham til den høyeste embetsstilling innen det tyske utenriksministerium. *En vellykket innsats i Norge skulle bli et springbrett opp i etaten. Nå ble fraspørket så sterkt at både Habicht og dr. Bräuer i stedet endte ved fronten!*

Fra Jüterbog til Berlin

Paul Wegener, den stedfortredende Gauleiter i Weser Ems var i april 1940 i Jüterbog hvor han ble utdannet til skytter på Stuka-fly. Den 20. april, på Hitlers fødselsdag, holdt han akkurat på med å tale til sine offiserskamerater og soldatene, da det inntøp et telegram. Wegener måtte melde seg hurtigst mulig hos Hitler. Han kjørte omgående til Berlin og ankom til Rikskanslliet ved 17-tiden. Det første en scene han ble møtt med var Josef Terboven i selskap med Göring som så å si plasserte Gauleiteren fra Essen som sin mann i Norge.

Hvorfor ble Terboven valgt?

Wegener opplevde her avslutningen. Sisget om kandidaturet var over. Men først den 19. april hadde det vært en drakamp. Og det er jo ganske rimelig. For det var ingen som hadde tenkt på å sende en rikskommissær til Norge. Først etter de to fellelag, den 9. april da Kongen og regjeringen klarte å rømme ut av Oslo og den 15. april da dr. Bräuer og Habicht hadde forsøkt silun, Hitler, an der Nase herumzuführens var det blitt absolutt nødvendig å seke en ny og radikal løsning. Det var i og for seg flere kandidater. Gauleiter Meyer i Nordre Westfalen var Rosenbergs nære ven. Han ville ikke kunne stå fritt og kom ikke på tale. Men... Gauleiterne Seyss Inquart og Fritz Sauckel, den sistnevnte leder av den spesielle arbeidsinnsats, var vel anvendelige.

Uro i Ruhr

Herman Göring brakte Terbovens kandidatur på bane. Men kunne han unnvære i det livsviktige Ruhr? Da ble partiets øverste personalsjef, riksorganisasjonsleder dr. Ley tilkalt til Hitler. Det var meget ønskelig å sanere situasjonen i Ruhr, forenholdt Rikkorganisasjonslederen. Tilstanden der var langt fra tilfredsstillende. For Terboven søkte å utnytte sin dobbeltstilling som Gauleiter i Essen og Rikssattholder for Rhin-provinsen til å skaffe seg kontroll over de to «Gau» som sorterte under ham, i sin egenskap av rikssattholder. Flyttet man Terboven til Norge, ville man dermed fjerne den farlige spenningen som bestø i forhold til Gauleiter Florian i Düsseldorg og Gauleiter Gustav Simon i Koblenz — Trier. Nettopp fordi Ruhr-området spille en så avgjørende rolle under den pågående krig og det var ønskelig å konsolidere den innerikspolitiske situasjon, bestemte Hitler seg for å sende Terboven til Norge. Disse opplysningene har forfatteren av denne artikkel fra Gauleiter Karl Friedrich Florian som selv har fått dem direkte fra dr. Ley. — Ved å forene de to «Gaus Essen og Düsseldorg ville Terboven selvfølgelig ha oppnådd en voldsom politisk innflytelse — fordi han da ville ha fått herredømme over den sentrale industrien, økonomien og dermed innerikspolitikken der, forteller Florian. «Terboven var ikke klar over dette. «Og», sluttet Florian vår samtale: «Jeg mottok under krigen innbydelse fra Terboven om å komme til Norge for å gå på elgjakt. Jeg reiste aldri. For man visste aldri hva som kunne skje hos Terboven».

En annen oppfatning

Gauleiter Grohé i Köln mener at Florians påstand om bakgrunnen for Terbovens utnevnelse ikke stemmer. Grave i sitt oppdrag forbeholdt Terboven seg nemlig overfor sin stedfortreder retten til å treffe alle prinsipielle avgjørelser i sitt «Gau» og Rhinprovinsen.

Men Terbovens forbehold rokker ikke noe ved rikskanslliets standpunkts redegjørelse som jo bygger på en førstehåndsuttalelse fra partiets øverste personalsjef. Men det er nok samtidig korrekt når Gauleiter Grohé fremholder at riksmarskalk Göring eller Hitler ville ha en person som var for sterkt ideologisk preget til oppgaven i Norge. Det skulle være det praktiske livs mann. «Es sollte ein Mann aus der Praxis sein».

Det var således flere komponenter i de overveielser som fikk Hitler til å velge Terboven. Men det også var spesifikt innerikspolitiske hensyn som spilte inn, skulle få stor betydning for den tyske okkupasjonspolitikk og ikke minst for den voldsomme maktkampen mellom rikskommissær Terboven og Quisling/Hagelin.

Oslo, den 27/4 1954.

International House har en stor oppgave nå

Chicago-brev fra Audhild Scheie

Amerika har et International House på tre steder, i New York, Chicago og California. Det fjerde International House i verden ligger i Paris. Rockefeller jr. har gitt pengene til disse hjem.

Chicago har ved det største International House, det har plass til ca. 600. Her bor folk i alle aldrer. De fleste er naturligvis unge studenter, men forskere og stipendiater bor også her. Og dessuten kommer folk fra andre universiteter som er på gjennomreise i byen. Huset er som et moderne hotell med eget postkontor, butikk, kino og televisjonsrom. Det ligger i en stor park nær alle bygningene som tilhører University of Chicago.

I parken finnes et eneste monument, og det er til minne om Masaryk. En kjempemessig rød blokk med et lite hvitt bilde av Masaryk og ordene: Forkjemper for sannheten, befrier og statsmann. Tamme ekorn og muntre fugler hopper omkring på plenene. Ekornene tigger pent, men ivrig. Du er i en fredelig verden for seg midt i verdensbyen.

De fleste av de «fremmedes i International House har amerikanske stipendier for å studere ved University of Chicago. Inderne setter sitt preg på atmosfæren her ved sin charme og elskverdighet. Damene fra India fryser nokså meget i Chicagosnøen i sine lette klær. Nå i april har vi hatt snøfokk på norsk vis, i to dager. Det er en stor oppgave for International House å være bindeledd mellom land og raser. Dets mål er å skape forståelse mellom alle nasjoner. Slik som verdensatsiusjonen er nå, kan det jo ha sine vanskeligheter med forståelsen mellom enkelte land. Men atmosfæren i huset er kameratslig og åpen, og jeg tror alle føler seg som ledd i en verdenskjede. Vi synes det er et privilegium å få bo her i International House. Det er interessant og inspirerende.

Huset har en stab på 140 funksjonærer og tjenere. De fleste av tjenerne er fargede og noen er displaced persons. Mitt værelse blir gjort i stand av en hyggelig sort dame. Hun fortalte hun het Mammi, og da jeg så det var et pent navn, svarte hun mange takk med et strålende sort- og hvitt-smil. Det står meg hver vennlige de fargede er her i byen, ja i Washington fikk jeg samme inntrykk av dem. Deres status er jo så som så. Det vil si de kan naturligvis gå på college og de kan studere ved universitetene, men når de søker stillinger, er likestillingen ingen realitet. Som Mammi sa: Ikke alle kan få en hvit manns jobb — a white colored job. Naturligvis er deres stilling forskjellig i de forskjellige stater, i serstatene er den dårligst.

Det strøk av byen hvor de fleste fargede bor, ligger i nærheten av universitetet vårt i den østligste del av byen. Strøket er blitt meget dårligere i de siste 4—5 år etter at folk fra Mexico og Puerto Rico begynte å strømme inn til byen. De taler spansk, de ferreste av dem kan lese og skrive, og de blir en stor belastning for de kommunale myndighetene. Selv negrene vil ikke bo sammen med dem, de flytter når de kan. Og denne nye del av befolkningen øker stadig, flere og flere kommer serfra og går av toget i storbyen for å prøve lykken der.

Det er trøsteløst å ta en tur i dette strøket, slum må det kalles, særlig når en får se alle bakgårdene og rotet der. Husene er overbefolket i høy grad. NÅ har byen planer om sanering av strøket og det er vinst på tide. Noen få nye store blokker rager opp i trøsteløsheten. Der får folk som tjener under 80 dollar pr. måned bo. Alderstrygden her i byen er maksimum 80 dollar pr. måned. Som et eksempel på leveomkostningene kan jeg nevne meg selv, jeg bruker 100 dollar pr. måned bare til hus og mat.

Da avisbilen fra Chicago Daily News stanset utenfor International House i dag, hadde den et kjempestort bilde av Mrs. Eisenhower på hver side. Teksten forlalte at i morgen begynner avisen en artikkelserie om hennes private liv med presidenten, Ike. Les om «Mamies life with Ike» sto med veldige bokstaver, det er en hjertevarmende historie. Avis-

(Annonse)

15-årige skolepiker som narkolikere

Ungdommen stjeler biler og selger dem igjen for heroin og morfin.

Los Angeles var blitt så hjemsøkt av narkotika-handlere at politiet ikke lenger maktet oppgaven.

I samarbeid med ulykkelig ungdom, som gjerne vil vekk fra skråplanet, har de nå tatt kampen opp på bred front. Men det er en seig og hard kamp, som ofte må føres med våpen i hånd.

Les «Narkotika — en skam for Los Angeles» og 4 andre avsluttede, spennende beretninger fra virkeligheten i Kriminal-Journalen nr. 9 som nettopp er utkommet. Kr. 1,25 i alle kiosker og bladutsalg. Rikt illustrert med autentiske fotografier.

Entziffertes Telegramm

Abgang evtl. Berlin den 194 Uhr Min.

Ankunft Oslo den 15. April 1940 17 Uhr 50 Min.

An die Deutsche Gesandtschaft

Nr. 428 vom 15. April. Oslo.

Für Autorität neuer norwegischer Regierung ist es wichtig, dass König und auch Kronprinz nicht die Möglichkeit behalten, sich an irgendeinem Platz in Norwegen mit Mitgliedern alter Regierung oder mit von ihnen neuernannten Regierungsmitgliedern als eine Art Gegenregierung zu stabilieren. Es wäre deshalb politisch erwünscht wenn es gelingen würde, der Person des Königs und des Kronprinzen habhaft zu werden, ohne ihr Leben zu gefährden. Ich bitte, dies mit General von Falkenhorst zu besprechen und mit ihm zu überlegen ob und welche militärischen Massnahmen in dieser Richtung eventuell möglich sind.

Ribbentrop.

1. Ausf. 12. April mit Gen. v. Falkenhorst, am 15. April mit Oberst v. Buschenhausen besprochen.

«For den nye norske regjerings autoritet er det viktig at Kongen og også Kronprinsen ikke får mulighet til å etablere seg et eller annet sted i Norge med medlemmene av den gamle regjering eller med noen av de nyutnevnte regjeringsmedlemmer som en slags motregjering. Det ville derfor være politisk ønskelig om det kunne lykkes, å bemektige seg Kongens og Kronprinsens person uten å bringe deres liv i fare. Jeg ber Dem konferere med general von Falkenhorst om dette og drøfte med ham hvilke militære forholdsregler av denne art det er mulig å sette i verk: Håndskrevet notat av Bräuer. 1. Talt om saken med general von Falkenhorst den 12. april og den 15. april med oberst von Buschenhagen, 2. Uleselig.

blir ikke formann i regjeringsrådet, men han vil utnevne ham.

2) Justitiarius har allerede gitt meg et sånt tilsagn. Utnevnt blir fylkesmannen i Oslo som formann.

På spørsmål fra Berlin: Ja, han er fullt anvendelig. De andre medlemmer skal jeg ennå kontrollere. Blant annet er Universitetets rektor med. Også nakop Berggrav står med sin autoritet bak, noe som her i Norden er meget vesentlig.

Habicht: Det inntrykk som hr. Bräuer nettopp har gitt, kan jeg bare bekrefte. Jeg lånt hr. Quisling i en forlatning som synes å lyde på at det vil være helt umulig for ham å sette seg igjennom. Han er absolutt usikker og svak. Det er alt jeg kan si om det. Det er ikke noe å gjøre med ham. Det er ikke noe hold i ham. (Ex to mi mi hom nichts zu machen. Rückhalt ist keiner da.)

På spørsmål fra Berlin. Jeg ser i øyeblikket slett ingen annen mulighet, og heller ikke i den nærmeste fremtid.

Berlin: Utenriksministeren er enig i forvarget, men ønsker uttrykkelig at Quisling blir behandlet på en verdig måte og

tin: Regjeringsrådet anser det mulig å finne en vei til Kongen.

Berlin: Utenriksministeren ville anse det ønskelig at Kongen vendte tilbake til Oslo og anerkjente regjeringsrådet, uten at det dog må oppstå det inntrykk at det er et tysk ønske. Regjeringsrådet må ta initiativet.

Habicht. Det har også vært vår mening.

Berlin: [illegible] med [illegible]ministeren meddeler Habicht til personlig orientering at «der Führer» legger vekt på å beholde ham (Quisling), slik at man kan gripe tilbake på ham, for det tilfelle at den kommende regjering ikke funksjonerer som vi måtte ønske det.»

I telefonsamtalen er det to ord som stadig går igjen: begrepene regjering og regjeringsråd istedenfor radministrasjonsråd, som er den norske versjon. Det er ikke bare utenriksministeren via sin forbindelsesmann som later om regjering. Han får karakteristikken at oppnevnt i nesten annet hvert svar fra Oslo.

Regjeringsrådet

Slik som Administrasjonsrådet fremtrådte for den norske offentlighet, må man undre seg over at tyskerne kunne komme fram til sitt meget bestemte syn og sin særdeles kategoriske karakteristikk av Administrasjonsrådet, forvaltningsrådet som «Regierung» og «Regierungsauschuss». Ja, den oppfatningen var så sterk at dr. Bräuer i en særskilt telegrafisk innberetning om kvelden den 15. april understreket at det ikke var rein Verwaltungsauschuss, men «ein Regierungsauschuss». Og i von Ribbentrop bevisthet var Administrasjonsrådet i den grad plassert som en regjering — som et politisk instrument — at han endog sendte legasjonen i Oslo instruksjoner om å sikre seg Kongens person, slik at han ikke skulle få anledning til å danne en motregjering!

Krig mellom Norge og Quisling

Ikke minst ved leasingen av dr. Bräuers telegrafiske innberetning av den 13. april får man det inntrykk at *det store flertall av nordmennene var så sterkt innstilt mot personen Quisling at man westen overså at krigstilstanden beste medium Norge og Tyskland og ikke mellom Norge og Quisling!* På denne bakgrunn kan man forstå utviklingen de følgende dagene. Quisling ble på en måte overdimensjonert som motstandsmerke. Han ble i den grad alle onde tings opphav både for de norske forhandlere og for tyske politiske og militære krefter i Oslo at man bevisst og ubevisst gjorde Administrasjonsrådet til noe mer enn det i virkeligheten var. Av taktiske grunner var man på norsk hold villig til å gjøre bestemte forespellinger av prinsipiell rekkevidde, så sterke og i hvert fall så sannsynlige at de lå faretruende nær opp til Eresen av tilsagn. Og minister Bräuer og understatssekretær Habicht var på sin side villig til å strekke seg langt. De kunne spenne buen høyt. Men legge på en helt ny pil, våget de neppe, med mindre de hadde en reell dekning. For begge herrer viste hvilket ansvar de hadde overfor Berlin, at Hitler ikke tok med silkehansker på egenmektigheter. De nøyde seg neppe med følgende formelle resonnement: Regjeringen Quisling blir avlest. Deri ligger uttrykt at det som kommer i stedet, må være en «kvivalent, at en opposisregjering ikke erstatter med en ordning av principielt annen karakter. En annen sak er at Hitler og Ribbentrop kunne regne slik, så entydig som meldingene var formet.

Det vil fortsatt bli et ikke helt klart punkt i vår viten — hvorvidt det var de norske forhandlere, private og offisielle, som lovte for meget, gikk for langt, ellen hvorvidt det var dr. Bräuer og understatssekretær Habicht som oppfordrte likefram politisk lettsindig. *I hvert fall var det overdoseringen, den uriktige rettsligg og politiske karakteristikk som skapte de overdrevne forventninger i Berlin og som dannet den psykologiske bakgrunn for Hitlers ubendige raseri da han plutselig fikk rede på realiteten, at «der Regierungsauschuss» ingen regjering var.* Det skjedde den 18. april da Hitler blir kjent med Kongens reaksjon på Administrasjonsrådet, gjennom utsendingen over svensk kringkasting dagen før. —

Springbrettet som brast

Når Hitler utnevnte en rikskommissær, ble derfor avgjørelsen født og båret fram på en eneste stor og brusende følelsesbølge, raseriet over å være blitt ført bak lyset, ikke bare av sin egen minister, dr. Bräuer, men også av sin egen landsmann, selveste undersekretæren i ministeriets politiske avdeling. Det hører til de interessante kuriositeter at oppnevnelsen av Administrasjonsrådet med de følger det hadde her i landet også utløste langtrekkende virkninger i Tyskland. Takket være Habichts fadese ble nemlig utenriksministeriet kvitt den mann som von Ribbentrop ville benytte til å nazifisere dets embets- og funksjonærstab fra øverst til nederst, forteller Hans Schröder, den daværende personalsjef. von Ribbentrop hadde sendt Habicht til Norge nettopp for å kvalifisere ham til den høyeste embetsstilling innen det tyske utenriksministerium. *En vellykket innsats i Norge skulle bli et springbrett opp i etaten. Nå ble fraspørket så sterkt at både Habicht og dr. Bräuer i stedet endte ved fronten!*

Fra Jüterbog til Berlin

Paul Wegener, den stedfortredende Gauleiter i Weser Ems var i april 1940 i Jüterbog hvor han ble utdannet til skytter på Stuka-fly. Den 20. april, på Hitlers fødselsdag, holdt han akkurat på med å tale til sine offiserskameratene og soldatene, da det inntøp et telegram. Wegener måtte melde seg hurtigst mulig hos Hitler. Han kjørte omgående til Berlin og ankom til Rikskanslliet ved 17-tiden. Det første en scene han ble møtt med var Josef Terboven i selskap med Göring som så å si plasserte Gauleiteren fra Essen som sin mann i Norge.

Hvorfor ble Terboven valgt?

Wegener opplevde her avslutningen. Sisget om kandidaturet var over. Men først den 19. april hadde det vært en drakamp. Og det er jo ganske rimelig. For det var ingen som hadde tenkt på å sende en rikskommissær til Norge. Først etter de to fellelag, den 9. april da Kongen og regjeringen klarte å rømme ut av Oslo og den 15. april da dr. Bräuer og Habicht hadde forsøkt silun, Hitler, an der Nase herumzuführens var det blitt absolutt nødvendig å seke en ny og radikal løsning. Det var i og for seg flere kandidater. Gauleiter Meyer i Nordre Westfalen var Rosenbergs nære ven. Han ville ikke kunne stå fritt og kom ikke på tale. Men... Gauleiterne Seyss Inquart og Fritz Sauckel, den sistnevnte leder av den spesielle arbeidsinnsats, var vel anvendelige.

Uro i Ruhr

Herman Göring brakte Terbovens kandidatur på bane. Men kunne han unnvære i det livsviktige Ruhr? Da ble partiets øverste personalsjef, riksorganisasjonsleder dr. Ley tilkalt til Hitler. Det var meget ønskelig å sanere situasjonen i Ruhr, forenholdt Rikkorganisasjonslederen. Tilstanden der var langt fra tilfredsstillende. For Terboven søkte å utnytte sin dobbeltstilling som Gauleiter i Essen og Rikssattholder for Rhin-provinsen til å skaffe seg kontroll over de to «Gau» som sorterte under ham, i sin egenskap av rikssattholder. Flyttet man Terboven til Norge, ville man dermed fjerne den farlige spenningen som bestø i forhold til Gauleiter Florian i Düsseldorg og Gauleiter Gustav Simon i Koblenz — Trier. Nettopp fordi Ruhr-området spille en så avgjørende rolle under den pågående krig og det var ønskelig å konsolidere den innerikspolitiske situasjon, bestemte Hitler seg for å sende Terboven til Norge. Disse opplysningene har forfatteren av denne artikkel fra Gauleiter Karl Friedrich Florian som selv har fått dem direkte fra dr. Ley. — Ved å forene de to «Gaus Essen og Düsseldorg ville Terboven selvfølgelig ha oppnådd en voldsom politisk innflytelse — fordi han da ville ha fått herredømme over den sentrale industrien, økonomien og dermed innerikspolitikken der, forteller Florian. «Terboven var ikke klar over dette. «Og», sluttet Florian vår samtale: «Jeg mottok under krigen innbydelse fra Terboven om å komme til Norge for å gå på elgjakt. Jeg reiste aldri. For man visste aldri hva som kunne skje hos Terboven».

En annen oppfatning

Gauleiter Grohé i Köln mener at Florians påstand om bakgrunnen for Terbovens utnevnelse ikke stemmer. Grave i sitt oppdrag forbeholdt Terboven seg nemlig overfor sin stedfortreder retten til å treffe alle prinsipielle avgjørelser i sitt «Gau» og Rhinprovinsen.

Men Terbovens forbehold rokker ikke noe ved rikskanslliets standpunkts redegjørelse som jo bygger på en førstehåndsuttalelse fra partiets øverste personalsjef. Men det er nok samtidig korrekt når Gauleiter Grohé fremholder at riksmarskalk Göring eller Hitler ville ha en person som var for sterkt ideologisk preget til oppgaven i Norge. Det skulle være det praktiske livs mann. «Es sollte ein Mann aus der Praxis sein».

Det var således flere komponenter i de overveielser som fikk Hitler til å velge Terboven. Men det også var spesifikt innerikspolitiske hensyn som spilte inn, skulle få stor betydning for den tyske okkupasjonspolitikk og ikke minst for den voldsomme maktkampen mellom rikskommissær Terboven og Quisling/Hagelin.

Oslo, den 27/4 1954.